

УДК 658.012

ЗАГАЛЬНИЙ СТАН МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**Любченко Н.Л.**

Хмельницький національний університет

У статті розглянуто показники розвитку машинобудування Хмельниччини за 2007 р. у порівнянні з попередніми роками, визначено проблеми існуючого становища.

The article deals with indexes of machinebuilding development of Khmelnytskyi region in 2007 as compared with previous years, modern problems are considered.

Вступ. Тенденції розвитку машинобудування за останні півстоліття свідчать про те, що його значення як рушійної сили розвитку економіки у розвинутих країнах та у світі в цілому залишається визначальною. Якщо в структурі промислового виробництва та в структурі експорту країни частка машинобудівної продукції є переважаючою, то можна зробити висновок про достатньо високий рівень конкурентоспроможності економіки в цілому.

Активізація розвитку наукоємних галузей, передусім машинобудування та хімічної промисловості, зумовлена необхідністю прискорення випуску продукції з більшою часткою доданої вартості, що сприяє загальному зростанню рівня доходів у країні.

Становлення національної економіки потребує принципово нових підходів щодо формування політики регіонального розвитку, яка б забезпечила стале економічне зростання країни в цілому, відтворення промисловості і, зокрема, її ключової ланки – машинобудування. За сучасних умов необхідно приділити значну увагу вдосконаленню саме регіонального управління машинобудуванням як базовою галуззю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем та перспектив розвитку машинобудівної галузі присвячено значну кількість праць вітчизняних науковців, зокрема Н.А. Єфіменко [2], А.О. Касича [3], Д.В. Малащука [4] та ін.

Мета статті полягає в узагальненні існуючих тенденцій розвитку машинобудування Хмельницької області, визначенні основних проблем та перспектив подальшого розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу. Машинобудівний комплекс – це система галузей, підгалузей, підприємств та організацій, діяльність яких пов'язана з виробництвом засобів виробництва та предметів народного споживання. Від рівня розвитку машинобудування залежить не лише побутове споживання населення, а й рівень розвитку решти галузей промисловості. Машинобудівний комплекс України об'єднує понад 30 великих галузей та понад 50 підгалузей, найбільш важливими серед яких є тракторне і сільськогосподарське машинобудування, верстатобудування, електротехнічне машинобудування, транспортне машинобудування тощо. На Хмельниччині машинобудування – один з основних видів промислової діяльності. За обсягами виробництва ця галузь посідає третє місце після харчової промисловості та виробництва і розподілення електроенергії і є вагомим чинником реального економічного зростання області.

На початок 2008 р. у машинобудуванні області нараховувалось 204 підприємства – юридичних осіб різних форм власності і господарювання, або кожне сьоме промислове підприємство працювало саме у цій галузі. В ній зосереджено понад 15 тисяч працюючих, що складає трохи менше четвертої частини зайнятих у промисловості. За останні роки частка продукції, реалізованої підприємствами машинобудування в загальнообласному виробництві, збільшилася. Так у 2007 р. вона становила 11,1 %, тоді як у 2001 р. – 10,0 %. Всього за 2007 р. підприємствами галузі реалізовано продукції на 996 млн грн. Основні показники, які характеризують динаміку розвитку машинобудівної галузі Хмельницької області у 2002-2007 рр., наведено у табл. 1 [5].

Ринкові зміни на початку 90-х років ХХ ст. зумовили значне скорочення обсягів виробництва практично в усіх галузях машинобудування, відновити яке вдалось лише на початку ХХІ ст. Слід зазначити, що зосередження зусиль фактично лише на відновленні виробництва, в той час як у розвинутих країнах світу машинобудування швидко розвивалось, призводить до ще більшого технологічного відставання галузі та зумовлює необхідність розробки стратегії її довгострокового розвитку.

Економічне поживлення, що спостерігається в останні роки в області, вочевидь набуло тривалого та відносно стабільного характеру і в галузі машинобудування. Починаючи з 1999 р. після 10 річного спаду виробництво продукції машинобудування почало зростати: у 2007 р. проти 2006 р. відповідно на 21,6 %, а порівняно з 2000 р. – у 2,9 рази більше. Підприємства Хмельниччини вносять вагому частку у державний випуск таких видів продукції, як: зубові борони, електрична високовольтна

апаратура, газоміри, включаючи калібрувальні. Найбільшу питому вагу у структурі обсягів реалізованої продукції галузі мають підприємства, що виробляють електричні машини, апаратуру, устаткування. Працюючи в умовах ринку підприємства галузі успішно розв'язують ключові питання, перш за все пов'язані із досягненням вищої економічної ефективності розвитку, якості, здешевленням виробленої продукції, покращанням асортименту, забезпеченням рівномірного надходження продукції, підвищенням рівня екологічної безпеки продукції та організації виробництва.

Таблиця 1

Динаміка показників розвитку машинобудівної галузі Хмельницької області

№	Показники	Роки					
		2002	2003	2004	2005	2006	2007
1	Кількість підприємств	254	259	245	238	212	204
2	Темпи росту виробництва, %	107,8	115,2	122,8	112,6	115,2	121,6
3	Частка в загальному обсязі промислового виробництва, %	11,7	12,1	12,3	10,3	11,2	11,1
4	Середньорічна кількість найманих працівників, тис. осіб	20854	17722	17481	16751	16317	15288
5	Темпи росту продуктивності праці, %	126,2	136,0	125,2	118,3	121,9	128,4
6	Темпи росту інвестицій в основний капітал, %	101,7	88,1	189,2	65,4	134,2	111,2
7	Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	-2,6	-2,5	-0,1	-0,2	0,7	1,7

Ринкова трансформація машинобудівної галузі супроводжується розширенням діяльності окремих підприємств. За 2007 р. проти минулого року на 63,6 % зросли обсяги продукції на підприємствах по виробництву машин для перероблення сільгосппродуктів, на 27,0 % – електричного, електронного та оптичного устаткування, на 24,4 % – транспортних засобів та устаткування.

Разом з тим проти 2006 р. на 8,1 % зменшилось виробництво на підприємствах з випуску медичної техніки, вимірювальних засобів, оптичних приладів та устаткування, годинників, скоротилось виробництво машин та устаткування для сільського та лісового господарства.

Скорочення машинобудівної продукції відбувається через низький платоспроможний попит споживачів на внутрішньому ринку та низьку конкурентоспроможність на зовнішньому ринку; фінансові труднощі підприємств, які не дозволили забезпечити належне відновлення необоротних активів, здійснення їх реконструкції і модернізації, впровадження досягнень науково-технічного прогресу; недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази; несприятливу кон'юнктуру на зовнішньому ринку, і як наслідок цього – незабезпеченість сировиною, обмеженість паливно-енергетичних ресурсів.

Поряд з відчутними здобутками галузі потенціал окремих видів діяльності використовується недостатньо. За часів УРСР протягом довгого періоду в структурі машинобудування області вагому частину займала продукція військово-промислового комплексу та приладобудування, що забезпечувало досить високий рівень виробництва галузі. Крім того, підприємства випускали вагому частку електропобутових товарів, які користувались попитом населення на внутрішньому ринку. На сьогодні населення все більшу частину своїх доходів направляє на купівлю імпортової продукції, тобто на розвиток національних економік інших держав. В порівнянні з радянськими часами в області майже призупинено випуск більшості видів електропобутових приладів. У 2007 р. порівняно з 2006 р. підприємствами машинобудування зменшено виробництво електроприладів для опалювання приміщень, телевізорів, зовсім не випускались електропраски, насоси для колодязів тощо.

Машинобудування є привабливим видом діяльності для підприємств малого бізнесу. Це підтверджується тим, що із загальної кількості підприємств машинобудування біля восьмидесяти відсотків – це малі підприємства, проте їх кількість в області зменшилась у 2007 р. на 5 відсотків. Більше половини цих підприємств зосереджена у місті Хмельницькому і майже чверть загальної кількості – у місті Кам'янці-Подільському. Малими підприємствами було реалізовано лише 4,7 % загального обсягу продукції машинобудування, що на 0,9 % менше ніж за попередній рік.

За 2007 р. у машинобудівну галузь Хмельницької області було вкладено 45,9 млн грн інвестицій в основний капітал, що на 11,2 % більше ніж у 2006 р. Слід зазначити, що частка інвестицій підприємств машинобудівної промисловості у загальному обсязі інвестицій в основний капітал області дещо зменшилась – з 1,8 % у 2006 р. до 1,5 % у 2007 р., у загальному обсязі капітальних вкладень усіх промислових видів економічної діяльності за цей же період практично не змінилась – 4,5 % – 4,6 %. В обробній промисловості машинобудівна галузь займає 6,4 % загального обсягу інвестицій в основний капітал.

Позитивна динаміка зростання обсягів інвестицій в основний капітал у машинобудівній промисловості спостерігається у виробництві: транспортних засобів та устаткування – майже вдвічі, машин та устаткування – на 23,3 %, а також на 3,4 % – електричного та електронного устаткування.

Частка іноземних інвестицій, які надійшли до підприємств машинобудування, в загальному обсязі залучених в область інвестицій станом на 01.01.2008 р. становила 5,5 %. Обсяг вкладених іноземними партнерами коштів у 2007 р. досяг 7,1 млн дол. США.

Інвестування здійснено в основному у формі внесків виробничого обладнання та грошових внесків. Іноземні кошти надійшли до 8 підприємств машинобудування області. Інвесторами виступають партнери 6 країн світу. Більш, як половина інвестицій одержана з Німеччини. Значними були обсяги коштів залучених зі Сполучених Штатів Америки та Нідерландів.

В структурі операційних витрат з реалізованої продукції машинобудування найбільша питома вага припадає на матеріальні витрати та на оплату праці, відповідно, 67,9 % і 17,5 %. Отже, головними чинниками, що формують рівень цін виробників промислової продукції на підприємствах зазначеного виду промислової діяльності є, насамперед, ціни на сировину та матеріали, енергоносії, паливно-мастильні матеріали, рівень заробітної плати. Внаслідок дії цих чинників продукція машинобудування за 2007 р. подорожчала на 9,0 %. Найбільші темпи зростання цін серед підприємств машинобудування у 2007 р. спостерігались у виробництві транспортного устаткування – на 11,2 %. Операційні витрати на одиницю реалізованої продукції у 2007 р. становили 97,1 к./грн, і в цілому по галузі склалася позитивна рентабельність.

В складних умовах економіки керівники машинобудівних підприємств області наполегливо шукають шляхів підвищення ефективності виробництва, одним з них є впровадження інновацій. Впровадження нових технологій, підвищення технічного рівня виробництва, освоєння конкурентноздатної продукції є необхідною передумовою для оновлення та розширення асортименту, покращення якості продукції, яка виробляється підприємствами машинобудування.

Однією з проблем формування інноваційної діяльності є розрив інноваційних процесів між стадіями наукових досліджень і впровадженням інновацій у виробництво, зумовлений відсутністю ефективного механізму трансформування наукових знань в інноваційні ідеї, придатні до практичного використання. Вагомими факторами, що стримували інноваційну діяльність підприємств галузі у 2007 р., перш за все, були нестача власних коштів, недостатня фінансова підтримка з боку держави та великі витрати на нововведення.

Нестабільний фінансовий стан більшості підприємств галузі стримує їх інноваційну діяльність. В 2007 р. інноваціями в машинобудуванні займалося 12 підприємств, або 19,0 % загальної кількості працюючих підприємств галузі (в 2006 р., відповідно, 8 і 12,9 %). Найбільш схильними до нововведень були підприємства міст Хмельницького, Кам'янець-Подільського, Славути та Красилівського, Славуцького, Старокостянтинівського районів. Більше, ніж у середньому по галузі, інноваційно активних підприємств діяло у виробництві машин та устаткування (20,0 %). Слід зазначити, що інноваційні процеси суттєво впливають на діяльність підприємств: всі інноваційно активні підприємства розширили асортимент продукції, більше половини – створили нові ринки збуту в Україні і за межами України, зберегли і розширили традиційні ринки збуту, збільшили виробничі потужності.

Висновки. Проведений аналіз дає можливість охарактеризувати ситуацію, яка склалася в машинобудівній галузі Хмельницької області, як таку, що потребує інноваційно-інвестиційного розвитку, структурної перебудови. Підприємствам галузі необхідно створення умов для захисту від неконтрольованого ввозу імпортованих товарів, впровадження сертифікованих за європейськими стандартами виробництв та ресурсозберігаючих технологій, проведення модернізації виробництва і застосування новітніх технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дацій Н.В. Структурні пріоритети інвестиційної діяльності в машинобудівному комплексі // Держава та регіони. Економіка та підприємництво. – 2006. - № 1. – С. 64 – 70.
2. Сфіменко Н.А. Регіональні особливості розміщення продуктивних сил машинобудування як виду економічної діяльності та їх відтворювальні аспекти // Регіональна економіка. – 2007. – № 2. – С. 71 – 77.
3. Касич А.О. Стратегічні орієнтири інноваційного розвитку машинобудування України // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 7. – С. 32 – 40.
4. Малащук Д.В. Особливості інноваційного потенціалу машинобудування України // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 2. – С. 111 – 120.
5. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2007 рік / За ред. В.В. Скальського – Хмельницький, 2008. – 430 с.